

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра сільськогосподарського машинобудування

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОСНОВИ ОХОРОНИ ПРАЦІ

Освітньо-професійна програма "Агроінженерія"
підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Спеціальність 208 Агроінженерія
Галузь знань 20 Аграрні науки та продовольство

Розглянуто і схвалено на засіданні кафедри
Протокол № 2 від 29. 08. 2024 р.

м. Кропивницький

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Анотація до дисципліни
3. Мета і завдання дисципліни
4. Формат дисципліни
5. Результати навчання
6. Обсяг дисципліни
7. Пререквізити
8. Технічне й програмне забезпечення /обладнання
9. Політика курсу
10. Навчально-методична карта дисципліни
11. Система оцінювання та вимоги
12. Рекомендована література

1. Загальна інформація

Назва дисципліни	ОСНОВИ ОХОРОНИ ПРАЦІ
Викладач	Дейкун Віктор Анатолійович, кандидат технічних наук, доцент http://sgm.kntu.kr.ua/
Контактний телефон	050-55-15-404
E-mail:	viktor.deikyn@gmail.com
Консультації	Консультації проводяться відповідно до графіка індивідуальних занять зі студентами, розміщеному на інформаційному стенді кафедри та moodle.kntu.kr.ua. Також можливі консультації шляхом листування через електронну пошту.

2. Анотація до дисципліни

Державна політика в галузі охорони праці ґрунтується на головному принципі пріоритетності життя та здоров'я працівників перед будь-якими результатами виробничої діяльності. Рівень безпеки будь-яких робіт у суспільному виробництві значною мірою залежить від рівня правового забезпечення цих питань, тобто від якості та повноти викладення відповідних вимог в законах та інших нормативно-правових актах.

У сучасних умовах соціального розвитку, безпека життя та охорона праці людини обумовлена необмеженою кількістю чинників, що впливають на організм, постійно змінюючись в чисельності та силі прояву, в часі і просторі, а також на пряму та залежить від можливостей людини та існуючих систем захисту. Вивчення курсу «Основи охорона праці» сприятиме формуванню у майбутніх фахівців необхідного в їхній подальшій професійній діяльності рівня компетентності з правових та організаційних питань охорони праці, з питань гігієни праці, виробничої санітарії, техніки безпеки та пожежної безпеки, визначеного відповідними державними стандартами освіти, а також активної позиції щодо практичної реалізації принципу пріоритетності охорони життя та здоров'я працівників у процесі їх трудової діяльності.

3. Мета і завдання дисципліни

Мета дисципліни – надання студентам знань і формування вмінь з правових та організаційних питань охорони і гігієни праці, виробничої санітарії, безпеки праці та протипожежної безпеки, визначених відповідними державними стандартами освіти, а також активної позиції щодо практичної реалізації принципу пріоритетності охорони здоров'я працівників.

Основними завданнями вивчення дисципліни є:

- ознайомлення студентів з законодавчою та нормативною базою з охорони праці в Україні та її використання у виробничій діяльності;
- ознайомлення з системою державного управління охороною праці та організацією охорони праці на виробництві;
- вивчення і аналіз шкідливих та небезпечних факторів на виробництві, пропаганда безпечних засобів праці, та захисту працівників від небезпечних та шкідливих факторів, а також ліквідації від наслідків їх дії.

4. Формат дисципліни

Для денної форми навчання:

Викладання курсу передбачає для засвоєння дисципліни традиційні лекційні заняття із застосуванням електронних презентацій.
Формат очний (offline / Face to face)

Для заочної форми навчання:

Під час сесії формат очний (offline / Face to face), у міжсесійний період – дистанційний (online).

5. Результати навчання

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен набути наступні програмні компетентності:

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК7. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК8. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

Фахові компетентності (ФК):

ФК 13. Здатність організовувати роботу та забезпечувати адміністративне управління виробничими підрозділами, які здійснюють технічне забезпечення агропромислового виробництва відповідно до реалізації правових вимог безпеки життєдіяльності і охорони праці; аналізувати показники техногенних та природних небезпек, забезпечувати необхідний рівень безпеки у надзвичайних ситуаціях, а також планувати і виконувати відповідні захисні заходи.

В результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен набути **програмні результати навчання (ПРН):**

ПРН 22. Визначати чисельні значення показників оцінювання стану охорони праці в галузях сільського господарства. Розробляти заходи з охорони праці і безпеки життєдіяльності відповідно до правових вимог законодавства, забезпечувати необхідний рівень безпеки у надзвичайних ситуаціях.

6. Обсяг дисципліни

Вид заняття	Кількість годин
лекції	32
самостійна робота	58
Всього	90

7. Пререквізити

Ефективність засвоєння змісту дисципліни «Основи охорони праці» значно підвищиться, якщо студент попередньо опанував матеріал таких дисциплін як: Хімія; Екологія, охорона навколишнього середовища; Безпека життєдіяльності.

8. Технічне й програмне забезпечення /обладнання

Для викладання дисципліни застосовуються: мультимедійні засоби, персональні комп'ютери, локальна комп'ютерна мережа, вільний доступ до Інтернету, схеми, плакати.

У період сесії бажано мати мобільний пристрій (телефон) для оперативної комунікації з адміністрацією та викладачами з приводу проведення занять та консультацій. У міжсесійний період комп'ютерну техніку (з виходом у глобальну мережу) для комунікації з адміністрацією, викладачами.

9. Політика дисципліни

Академічна доброчесність:

Очікується, що студенти будуть дотримуватися принципів академічної доброчесності, усвідомлювати наслідки її порушення. Детальніше за посиланням URL : <https://www.kntu.kr.ua/doc/dobro.pdf>.

Відвідування занять

Відвідання занять є важливою складовою навчання. Очікується, що всі здобувачі відвідають лекції курсу.

Пропущені заняття повинні бути відпрацьовані не пізніше, ніж за тиждень до залікової сесії.

Поведінка на заняттях

Недопустимість: запізнь на заняття, списування та плагіат, несвоєчасне виконання поставленого завдання.

При організації освітнього процесу в Центральукраїнському національному технічному університеті студенти, викладачі та адміністрація діють відповідно до <https://www.kntu.kr.ua/?view=univer&id=50>: Положення про організацію освітнього процесу; Положення про організацію вивчення вибіркового навчальних дисциплін та формування індивідуального навчального плану ЗВО; Положення про дотримання академічної доброчесності НПП та здобувачами вищої освіти ЦНТУ.

10. Навчально-методична карта дисципліни

Тиждень, дата	Тема, основні питання (розкривають зміст і є орієнтирами для підготовки до модульного і підсумкового контролю)	Форма діяльності (заняття) /формат	Матеріали	Література, інформаційні ресурси	Завдання, години	Вага оцінки	Термін виконання
Тиж.1 (за розкладом)	Тема 1. Правові та організаційні питання охорони праці. Значення дисципліни для підготовки фахівців, зв'язок охорони праці з іншими дисциплінами. Основні поняття, терміни та визначення. Структура, зміст дисципліни «Основи охорони праці».	Лекція / <i>Face to face</i>	Конспект лекцій	Базова [2, 6, 7, 8, 16-18]	Підготувати реферат на тему: «Нормативне забезпечення охорони праці в Україні. Закон України «Про охорону праці», 4 год.	3	Самостійна робота до 2 тижня
	Тема 2. Законодавча та нормативна база України з охорони праці. Основні законодавчі акти про охорону праці, їх правове поле щодо охорони праці. Державні міжгалузеві та галузеві нормативні акти про охорону праці. Міждержавні стандарти з безпеки праці, Державні стандарти України з безпеки праці, вимоги з охорони праці нормативних документів у галузі будівництва. Державний реєстр нормативних актів про охорону праці. Відповідальність за порушення законодавства	Лекція / <i>Face to face</i>	Конспект лекцій	Базова [2, 6, 7, 8, 16-18]	Підготувати реферат на тему: «Нормативне забезпечення охорони праці в Україні. Закон України «Про охорону праці», 4 год.	3	Самостійна робота до 2 тижня

	про охорону праці.						
Тиж.2 (за розкладом)	<p>Тема 3. Державне управління охороною праці та організація охорони праці на виробництві. Основні функції та завдання управління охороною праці. Управління охороною праці на підприємстві. Обов'язки роботодавця щодо охорони праці. Організація служби охорони праці, її основні завдання, функціональні обов'язки та права. Комісія з охорони праці на підприємстві, її створення та</p>	Лекція / <i>Face to face</i>	Конспект лекцій	Базова [2, 3, 4, 17] Допоміжна [1, 21, 24]	Опрацювати теоретичний матеріал. Скласти відповіді на питання	3	

	повноваження. Паспортизація та атестація робочих місць.						
Тиж.3 (за розкладом)	Тема 4. Навчання з питань охорони праці. Чинні міжгалузеві та галузеві нормативні акти про навчання з охорони праці, їх основні положення щодо реалізації системи безперервної освіти у галузі охорони праці. Інструктажі з охорони праці, їх види, проведення та реєстрація. Обов'язки і відповідальність роботодавця щодо дотримання вимог нормативів про навчання працівників з охорони праці.	Лекція / <i>Face to face</i>	Конспект лекцій	Базова [3, 5, 18] Допоміжна [13-15,	Підготувати реферат на тему: «Організація охорони праці на підприємстві. Обов'язки робітника щодо дотримання вимог нормативних актів з охорони праці. Обов'язки власника щодо створення необхідних умов праці» 4 год.	3	Самостійна робота до 4 тижня
Тиж.4 (за розкладом)	Тема 5. Розслідування та облік нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві. Нещасні випадки, які необхідно розслідувати на виробництві. Порядок і терміни розслідування нещасних випадків, склад комісії, акт про розслідування нещасного випадку. Порядок спеціального розслідування нещасних випадків, комісія з розслідування та її функції. Матеріали спеціального розслідування та висновки комісії	Лекція / <i>Face to face</i>	Конспект лекцій	Базова [2, 4, 14, 16] Допоміжна [11-13]	Підготувати реферат на тему: «Розслідування та облік нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві» 4 год.	3	Самостійна робота до 5 тижня
Тиж.5 (за розкладом)	Тема 6. Аналіз, прогнозування, профілактика травматизму та	Лекція / <i>Face to face</i>	Конспект лекцій	Базова [3, 11, 14, 17] Додаткова	Підготувати реферат на тему: «Надання першої медичної допомоги при	3	Самостійна робота до 6 тижня

	професійної захворюваності на виробництві. Мета і методи аналізу, їх порівняльні характеристики. Показники виробничого травматизму та їх аналіз. Існуючі системи обліку, аналізу та дослідження травматизму.			[2-4, 11, 12, 18]	непритомності (втраті свідомості), шоку, тепловому та сонячному ударах, опіку, отруєнні, ураженні електричним струмом, оживлянні, обмороженні», 4 год.		
Тиж.6 (за розкладом)	Тема 7. Загальні положення фізіології, гігієни праці та виробничої санітарії. Основні вимоги чинного законодавства до організації, розміщення виробництва та створення нормативних умов праці. Фактори, що визначають санітарно-гігієнічні умови праці. Методи та показники оцінювання умов праці та створення нормативних умов праці на виробництві	Лекція / <i>Face to face</i>	Конспект лекцій	Базова [2, 4, 11, 13, 18] Допоміжна [2, 3, 5, 6]	Підготувати реферат на тему: «Виробнича санітарія та гігієна праці на підприємствах» 4 год.	3	Самостійна робота до 7 тижня
Тиж.7 (за розкладом)	Тема 8. Повітря робочої зони. Вентиляція виробничих приміщень. Основні визначення та поняття щодо робочого місця. Мікрокліматичні показники робочої зони та їх вплив на організм людини. Поняття про теплообмін та терморегуляцію організму людини. Гіпотермія, гіпертермія та порушення водно-сольового балансу організму, судомна хвороба і тепловий удар. Нормування та контроль параметрів показників	Лекція / <i>Face to face</i>	Конспект лекцій	Базова [3, 5, 13] Допоміжна [1-5]	Опрацювати теоретичний матеріал. Скласти відповіді на питання	3	Самостійна робота до 8 тижня

	мікроклімату.						
Тиж.8 (за розкладом)	<p>Тема 9. Освітлення виробничих приміщень. Поняття про світлотехнічні характеристики освітлення та одиниці їх вимірювання. Природне освітлення.. Нормування природного освітлення. Проектування систем природного освітлення. Штучне освітлення. Робоче, аварійне, чергове, евакуаційне та охоронне освітлення виробничих приміщень. Нормування штучного освітлення. Проектування штучного освітлення.</p>	Лекція / <i>Face to face</i>	Конспект лекцій	Базова [1, 4, 10, 13] Допоміжна [2, 5, 6]	Опрацювати теоретичний матеріал. Скласти відповіді на питання	3	Самостійна робота до 9 тижня
Тиж.9 (за розкладом)	<p>Тема 10. Захист від вібрацій, шуму, ультразвуку та інфразвуку. Основні визначення та поняття, параметри вібрації, логарифмічні рівні віброшвидкості. Класифікація вібрацій за походженням, локальні вібрації та вібрації робочих місць. Особливості дії вібрації на організм людини.</p>	Лекція / <i>Face to face</i>	Конспект лекцій	Базова [3, 5] Допоміжна [2, 5, 6, 10]	Опрацювати теоретичний матеріал. Скласти відповіді на питання	3	Самостійна робота до 10 тижня
	<p>Тема 11. Захист від іонізуючих випромінювань. Визначення основних понять "іонізуюче випромінювання" та "радіаційна безпека". Гігієнічне нормування іонізуючого опромінення, основні дозові межі, їх</p>	Лекція / <i>Face to face</i>	Конспект лекцій	Базова [3, 5] Допоміжна [2, 5, 6, 10]	Опрацювати теоретичний матеріал. Скласти відповіді на питання	3	Самостійна робота до 10 тижня

	значення залежно від групи критичних органів. Допустимі рівні, їх сутність та призначення. Переопромінення персоналу, планування та контроль дозових навантажень. Методи та засоби захисту						
Тиж.10 (за розкладом)	Тема 12. Загальні поняття про виробничі небезпеки, причини їх виникнення та запобігання наслідкам. Основні поняття та визначення. Джерела та фактори виробничих небезпек. Поняття про небезпечність робочого місця, сільськогосподарських машин, виробничого процесу.	Лекція / <i>Face to face</i>	Конспект лекцій	Базова [5, 9, 10, 13] Допоміжна [2-4]	Підготувати реферат на тему: «Прийомовування людини до навколишніх умов на виробництві (відчуття, сприймання, увага, пам'ять, уява, емоції) та їх вплив на безпеку праці. Причини нещасних випадків в сільсь-кому господарстві. Тяжкі, смертельні та групові нещасні випадки. Правила та заходи попередження нещасних випадків і аварій. План лікві-дації аварій. План евакуації з аварійних приміщень» 6 год.	3	Самостійна робота до 11 тижня
Тиж.11-12 (за розкладом)	Тема 13. Безпека функціонування систем під тиском та криогенної техніки. Визначення "посудина, що працює під тиском". Причини аварій і травм під час експлуатації систем, що працюють під тиском. Загальні вимоги безпеки до посудин, що працюють під тиском. Класифікація посудин. Технічний паспорт посудини. Вимоги до арматури, запобіжних пристроїв, контрольно-вимірювальних приладів. Запірна арматура, запобіжні клапани, мано-метри, водовимірювальні прилади	Лекція / <i>Face to face</i>	Конспект лекцій	Базова [2, 4, 8] Допоміжна [5, 6, 8]	Опрацювати теоретичний матеріал. Скласти відповіді на питання	3	Самостійна робота до 12 тижня

Тиж.13 (за розкладом)	Тема 14. Безпека вантажно-розвантажувальних і транспортних робіт. Виробничі небезпеки під час виконання вантажно-розвантажувальних робіт. Класифікація вантажів за їх небезпечністю. Знаки небезпеки вантажів. Норми переміщення вантажів вручну. Правила складування та переміщення вантажів.	Лекція / <i>Face to face</i>	Конспект лекцій	Базова [2, 5, 10, 18] Допоміжна [3-5, 9]	Опрацювати теоретичний матеріал. Скласти відповіді на питання	3	Самостійна робота до 13 тижня
Тиж.14 (за розкладом)	Тема 15. Електробезпека. Зміст понять «електробезпека», «електротравма» та «електротравматизм». Особливості дії електричного струму на організм людини. Допустимі значення струмів і напруг. Умови ураження людини електричним струмом. Небезпека у разі дотику до корпусу електроустановки, що опинився під напругою. Напруга дотику та крокова. Надання першої допомоги у разі ураження електричним струмом.	Лекція / <i>Face to face</i>	Конспект лекцій	Базова [3, 5] Допоміжна [20]	Підготувати реферат на тему: «Електробезпека» 6 год.	3	Самостійна робота до 14 тижня
Тиж.15-16 (за розкладом)	Тема 16. Пожежонебезпечні властивості матеріалів та речовин. Система пожежного захисту. Основні поняття та визначення з пожежної безпеки. Нормативні документи з пожежної безпеки. Основні причини пожеж. Статистика пожеж та їх наслідків в Україні за останні роки. Процес горіння і пожежоне-	Лекція / <i>Face to face</i>	Конспект лекцій	Базова [2, 4, 12, 15, 17] Допоміжна [7, 8, 10, 16, 17, 20, 23]	Підготувати реферат на тему: «Основи пожежної безпеки. Система пожежного захисту», 4 год.	3	Самостійна робота до 15 тижня

	безпечні властивості матеріалів та конструкцій. Умови виникнення горіння. Класифікація видів горіння. Повне і неповне згоряння. Ламінарне і дефлаграційне горіння, вибух і детонація. Гомогенне та гетерогенне горіння. Негорючі, важкогорючі, горючі матеріали та речовини. Сутність і окладові системи пожежного захисту, її призначення. Запобігання розповсюдженню пожежі. Запобігання розвитку пожежі. Пожежна сигналізація. Вогнегасильні речовини. Первинні засоби вогнегасіння. Порядок оснащення об'єктів первинними засобами вогнегасіння. Стаціонарні засоби гасіння пожежі. Протипожежне водопостачання.					60	

11. Система оцінювання та вимоги

Види контролю: поточний, рубіжний, підсумковий.

Методи контролю: спостереження за навчальною діяльністю студентів, усне опитування, письмовий контроль, тестовий контроль.

Форма підсумкового контролю: екзамен.

Контроль знань і умінь (поточний і підсумковий) з дисципліни здійснюється згідно з кредитною трансферно-накопичувальною системою організації навчального процесу. Рейтинг студента із засвоєння дисципліни визначається за 100 бальною шкалою.

Семестровий екзамен полягає в оцінці рівня засвоєння здобувачем вищої освіти навчального матеріалу на лекційних заняттях і виконання індивідуальних завдань за стобальною та дворівневою («зараховано», «не зараховано») та шкалою ЄКТС результатів навчання.

Підсумкова (загальна оцінка) курсу навчальної дисципліни є сумою рейтингових оцінок (балів), одержаних за окремі оцінювані форми навчальної діяльності: поточне та підсумкове тестування рівня засвоєності теоретичного матеріалу під час аудиторних занять та самостійної роботи; оцінка (бали) за виконання індивідуальних завдань. Підсумкова оцінка виставляється після повного вивчення навчальної

дисципліни, яка виводиться як сума проміжних оцінок за змістові модулі. Остаточна оцінка рівня знань складається з рейтингу з навчальної роботи, для оцінювання якої призначається 60 балів, і рейтингу з атестації (екзамен) - 40 балів.

Розподіл балів, які отримують студенти при вивченні дисципліни «Основи охорона праці»

Змістовий модуль 1									Змістовий модуль 2									Екзамен	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	ЗК1	T9	T10	T11	T12	T13	T14	T15	T16	ЗК2		
3	3	3	3	3	3	3	3	6	3	3	3	3	3	3	3	3	6	40	100

Примітка: T1, T2,...,T16 – тема програми, ЗК1, ЗК2- підсумковий змістовий контроль

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Оцінка за шкалою ЄКТС	Визначення	Оцінка		
		За національною системою (екзамен, диф. залік, курс. проект, курс. робота, практика)	За національною системою (залік)	За системою ЦНТУ
A	ВІДМІННО – відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок	5 (відмінно)	Зараховано	90-100
B	ДУЖЕ ДОБРЕ – вище середнього рівня з кількома помилками	4 (добре)	Зараховано	82-89
C	ДОБРЕ – в загальному правильна робота з певною кількістю грубих помилок			74-81
D	ЗАДОВІЛЬНО – непогано, але зі значною кількістю недоліків	3 (задовільно)	Зараховано	64-73
E	ДОСТАТНЬО – виконання задовольняє мінімальні критерії			60-63
FX	НЕЗАДОВІЛЬНО – потрібно попрацювати перед тим, як перескласти	2 (незадовільно)	Незараховано	35-59
F	НЕЗАДОВІЛЬНО – необхідна серйозна подальша робота			1-34

Критерії оцінювання знань і вмінь здобувачів визначені [Положенням про організацію освітнього процесу в ЦНТУ](#) (с. 31-33).

12. Рекомендована література

Основна

1. Основи охорони праці. Курс лекцій: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів всіх спеціальностей і напрямів підготовки за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр»/ А.І. Ткачук, С.О. Кононенко, С.М. Богомаз-Назарова. – Кіровоград: РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка. – 2012. – 144 с.
2. Гогіташвілі Г.Г. Системи управління охороною праці: Навч. посібник. - Львів: Афіша, 2002. - 320 с.
3. Основи охорони праці: Підручник / М.С. Одарченко, А.М. Одарченко, В.І. Степанов, Я.М. Черненко. – Х.: Стиль-Издат, 2017. – 334 с.
4. Жидецький В.Ц. Основи охорони праці: Підручник. - Львів: Афіша, 2002. – 320 с.
5. Жидецький В.Ц., Джигирей В.С., Сторожук В.М. та ін. Практикум із охорони праці: Навчальний посібник / За ред. В.Ц. Жидецького. - Львів: Афіша, 2000. - 352с.
6. Законодавство про охорону праці: в 4-х т. Харків: Форт, 2013-2016. Т. 1. 2013. 364 с. Т. 2. 2013. 382 с. Т. 3. 2013. 381 с. Т. 4. 2016. 357 с.

7. Кодекс законів про працю України: Офіційне видання. - К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2002. - 224 с.
8. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. із змінами від 8 грудня 2004 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 30. - Ст. 141; 2005. - № 2. - Ст. 44.
9. Шудренко І.В. Основи охорони праці: Навч. посіб. /І.В. Шудренко. – Житомир: Видавець О.О. Євенок, 2016. – 214 с.
10. Отвага, І. Профілактичне лікування - важлива ланка в системі профілактики профзахворювань [Текст] / І. Отвага // Охорона праці. – 2004. – №12. – С.3 4-37.
11. Посібник з обліку пожеж та їх наслідків: [науково-практичне видання] / [Климась Р.В., Коршикова Т.О., Матвійчук Д.Я., Монастирецький С.Є., Несенюк Л.П., Одинець А.В., Пікрасов М.М., Серета Д.В., Шрамко Л.А.]. К., 2020. 135 с.
12. Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення: Закон України від 24 лютого 1994 р. з наступними змінами.
13. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закон України від 15 вересня 1999 р. з наступними змінами.
14. Пожежна безпека та цивільний захист: Порадник для голів та управлінців освітою територіальних громад / Рожков А. / за заг. ред. Грищенко А., Мацокіна А. – К. : Швейцарсько-український проєкт DECIDE – «Децентралізація для розвитку демократичної освіти», 2022. – 72 с.
15. Трудове право України: підручник (за ред. проф. О. М. Ярошенко). Харків: Вид-во 2022. – 376 с.
16. Трудове право України: Підручник. - К.: Вікар, 2003. - 725 с.
17. Чанишева Г. І. Трудове право України : навч.-метод. посіб. для здобувачів вищої освіти 2-го курсу факульт. цивільної та госп. юстиції, спец. 081-Право [Електронне видання] / Г. І. Чанишева; НУ «Одеська юридична академія». – Одеса : Фенікс, 2022. – 282 с.

Допоміжна

1. Закон "Про охорону праці". Збірник нормативних документів. 1 том. Київ, 1995.
2. Вищипай В. Ще раз про санітарно-гігієнічну характеристику умов праці // Охорона праці: Науково-виробничий журнал. - К., 2005. - № 1. - С.40.
3. Гайдук Л., Отвага І. Професійні хвороби та шляхи їх профілактики // Охорона праці: Науково-виробничий журнал. - К., 2004. - № 11 - С. 36-38.
4. Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості виробничого процесу. "Охорона праці", №6/98.
5. Гігієнічна класифікація умов праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості виробничого процесу. - К., 1998. - 34 с.
6. ДНАОП 0.00-4.03-98. Положення про розслідування та облік нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на підприємствах.
7. ДНАОП 0.00-4.12-99. Типове положення про навчання з питань охорони праці.
8. Кузнецов Ю. Про порядок проведення медичних оглядів працівників певних категорій // Охорона праці: Науково-виробничий журнал. - К., 2004. -№10.- С 29-30.
9. Міжнародне законодавство про охорону праці: У 3 т. - К.: Основа, 1997.
10. Науково-практичний коментар до Закону України «Про охорону праці». - К.: Основа, 1997. - 328 с

11. Огневий Г. Експлуатація електрогосподарств на малих підприємствах // Охорона праці: Науково-виробничий журнал. - К., 2005. - № 2. - С. 32 - 34.

12. Пожежна безпека. Нормативні акти та інші документи: У 4 т. - К.: Основа, 1997-1998.

Інформаційні ресурси

1. Офіційний сайт Міністерства праці і соціальної політики України <http://www.mlsp.gov.ua/>.

2. Охорона праці. Практична енциклопедія. <http://www.ohoronapraci.com.ua/>

3. Сайт «Служба охорони праці» <http://www.ot.kiev.ua/>

4. Google Академія <https://scholar.google.com.ua/>

5. <http://www.dnopr.kiev.ua/> - Офіційний сайт Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду (Держгірпромнагляду).

6. <http://www.nau.ua/> - Інформаційно-пошукова правова система «Нормативні акти України (НАУ)».

7. <http://www.social.org.ua/> - Офіційний сайт Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України.

8. Бібліотека Центральноукраїнського національного технічного університету <http://library.kntu.kr.ua/>

9. База даних Scopus <https://www.scopus.com/freelookup/form/author.uri/>

10. База даних Web of Science <https://clarivate.com/webofsciencegroup/solutions/web-of-science/>

11. База даних Orcid <https://info.orcid.org/what-is-orcid/>

12. Бібліотека Інституту сільського господарства Степу <https://isgs-naan.com.ua/members/login/>

13. Верховна Рада України <http://www.rada.kiev.ua/>.

14. Департамент агропромислового розвитку Кіровоградської обласної державної адміністрації <https://apk.kr-admin.gov.ua/>

15. Державна служба України з надзвичайних ситуацій <http://www.mns.gov.ua/>.

16. Кабінет Міністрів України <http://www.kmu.gov.ua/>.

17. Міністерство аграрної політики України <http://minagro.gov.ua/>

18. Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України <http://www.mon.gov.ua/>; <http://www.osvita.com/>.

19. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського <http://www.nbuv.gov.ua/>

20. Національна наукова сільськогосподарська бібліотека Національної академії аграрних наук України <http://dns.gb.com.ua/>

21. Обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д. І. Чижевського <https://library.kr.ua/>

22. Офіційне інтернет-представництво Президента України <http://www.president.gov.ua/>.

23. Постійне представництво України при ООН <http://www.uamission.org/>.

24. Рада національної безпеки і оборони України <http://www.rainbow.gov.ua/>.

25. Репозитарій Центральноукраїнського національного технічного університету <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/>

26. Сайт, присвячений надзвичайним ситуаціям природного характеру <http://chronicl.chat.ru/>.

27. Український інститут досліджень навколишнього середовища і ресурсів при Раді національної безпеки і оборони України <http://www.erriu.ukrtel.net/index.htm/>.